

การประเมินแบบเก่าในโลกใหม่: ปรับตัวอย่างไรให้ตอบโจทย์ผู้เรียนยุคดิจิทัล

Traditional Assessment in a New World: How to Adapt for Digital-Age Learners

นภัสมน สุขจร¹ สุทธิชัย แสนท้าว¹ อิศพิยาภรณ์ วรกิตตนนท์¹ กฤตภาส วงค์มา¹

สำราญ กำจัดภัย² ธนานันต์ กุลโพบุตร² และพัทธนันท์ ชมภูณู³

Napatsamon Sukkhajohn¹, Suttichai Santao¹, Issariyapond Woragittanont¹, Krittaphat Wongma¹

Sumran Gumjudpai² Thananun Kunpaibutr² and Phattanan Chomphunut³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “การประเมินแบบเก่าในโลกใหม่: ปรับตัวอย่างไรให้ตอบโจทย์ผู้เรียนยุคดิจิทัล” มุ่งวิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัด และผลกระทบของระบบการประเมินผลการเรียนรู้แบบดั้งเดิมในบริบทของการศึกษาศตวรรษที่ 21 ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ความหลากหลายของผู้เรียน และความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะที่หลากหลาย โดยใช้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการประเมินแบบเน้นการสอบ การให้คะแนนเชิงปริมาณ และการมองผู้เรียนจากผลการทดสอบปลายภาคเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงและพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน บทความได้นำเสนอการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จาก “การประเมินเพื่อการตัดสิน” (Assessment of Learning) ไปสู่ “การประเมินเพื่อการเรียนรู้” (Assessment for Learning) และ “การประเมินเป็นการเรียนรู้” (Assessment as Learning) โดยเสนอแนวทางการประเมินสมัยใหม่ อาทิ การประเมินแบบองค์รวม (Holistic Assessment) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) การประเมินโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Assessment) การประเมินทางเลือก (Alternative Assessment) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบการจัดการเรียนรู้ (LMS) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อวิเคราะห์ ติดตาม และให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนได้แบบเรียลไทม์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ความยืดหยุ่น และความเป็นธรรมในการประเมินผลการเรียนรู้

นอกจากนี้ บทความยังสะท้อนปัญหาด้านภาระงานครูผู้สอน ความเข้าใจในการวัดผลที่ยังไม่ครอบคลุม และการขาดเครื่องมือที่มีคุณภาพทางวิชาการ ส่งผลให้การประเมินไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างแท้จริง จึงเสนอให้การประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน และเน้นข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงวิธีการสอนอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล โดยสรุป บทความนี้มุ่งอธิบายความท้าทายของการประเมินแบบดั้งเดิมที่ยังพึ่งพาการสอบปลายภาค และการให้คะแนนเชิงปริมาณ ซึ่งไม่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงและทักษะรอบด้านของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและความหลากหลายของผู้เรียน และเสนอการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่การประเมินเพื่อพัฒนาและเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยเน้นการประเมินแบบองค์รวม ประเมินตามสภาพจริง ประเมินทางเลือก และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวิเคราะห์ ติดตาม และให้ข้อมูลย้อนกลับทันที ช่วยเพิ่มความแม่นยำ ความยืดหยุ่น และความเป็นธรรม ตลอดจนสะท้อนปัญหาด้านภาระงานครูผู้สอนและเครื่องมือประเมินที่ยังไม่ครบถ้วน ควรให้การประเมินเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่บูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวตั้งเดิม การวัดและประเมินผลยุคดิจิทัล

แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Student, Education Level: Doctoral Degree, Research of Curriculum and Instruction, Sakon Nakhon Rajabhat University

²รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

³อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Lecturer Dr., of the Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: นภัสมน สุขจร, napatsamon.pgs61@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) 13 กรกฎาคม 2568 วันที่แก้ไขบทความ (Revised) 30 สิงหาคม 2568 วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) 31 สิงหาคม 2568

ABSTRACT

The academic article “Traditional Assessment in a New World: How to Adapt for Digital–Age Learners” analyzes the problems, limitations, and impacts of traditional learning assessment systems within the context of 21st–century education, which is rapidly evolving through digital technologies, learner diversity, and the need to cultivate a wide range of skills. It highlights the constraints of assessments that rely heavily on examinations, quantitative scoring, and viewing learners solely through end-of-term test results, which fail to fully capture students’ true potential and holistic development. The article proposes a paradigm shift from Assessment of Learning toward Assessment for Learning and Assessment as Learning, suggesting modern approaches such as holistic assessment, authentic assessment, learner-centered assessment, alternative assessment, and the integration of digital technologies—specifically Learning Management Systems (LMS) and Artificial Intelligence (AI) to analyze, monitor, and provide real-time feedback to learners. These methods aim to enhance accuracy, flexibility, and fairness in evaluating learning outcomes.

Furthermore, the article reflects on issues such as teachers’ workload, insufficient understanding of comprehensive assessment, and the lack of high-quality academic tools, which hinder assessments from serving as effective instruments for learning improvement. It concludes by recommending that assessment should be a continuous process integrated with instruction and focused on timely feedback to refine teaching methods tailored to individual learners. Overall, the article emphasizes the need to transform traditional assessment practices to meet the demands of the digital era and to improve the quality of education.

Keywords: Traditional Learning Assessment, Digital–Age Evaluation, 21st Century Assessment Approaches

บทนำ

ในโลกการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้บริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ความรู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก้าวกระโดด และความคาดหวังต่อสมรรถนะที่หลากหลายของผู้เรียน คำถามพื้นฐานที่ว่า “ครูผู้สอนประเมินผู้เรียนไปเพื่ออะไร” ได้กลับมาท้าทายวงการศึกษากันอีกครั้ง ไม่ใช่เพียงในฐานะคำถามเชิงวิชาชีพ แต่ยังเป็นคำถามเชิงอุดมการณ์ที่สะท้อนถึงบทบาทของครูผู้สอน ระบบโรงเรียน และเป้าหมายของการเรียนรู้ที่แท้จริง หากพิจารณาย้อนกลับไปในอดีต ระบบการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนไทยและระบบการศึกษาในหลายประเทศ มักถูกออกแบบมาในรูปแบบที่เน้นการวัดผลเป็นหลัก โดยเฉพาะการสอบวัดผล การใช้คะแนน และใช้เกรดเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน กระบวนการดังกล่าวถูกใช้เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม หรือกระบวนการดังกล่าวถูกใช้เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม หรือ

แม้กระทั่งคัดกรองผู้เรียน โดยตั้งสมมติฐานว่าความรู้และทักษะสามารถวัดได้จากผลการทำข้อสอบเพียงครั้งเดียว (Murrell, 1987) จึงไม่น่าแปลกใจที่ “เกรด” กลายเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเรียนรู้ในระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยถูกผลักดันให้เรียนเพียงเพื่อสอบให้ได้คะแนนดี มากกว่าจะเข้าใจสาระหรือพัฒนาตนเองให้รอบด้าน

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายท่าน ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบการประเมินแบบดั้งเดิมอย่างชัดเจน ผลสัมฤทธิ์ในรูปแบบของคะแนนสอบมักไม่สามารถสะท้อนคุณลักษณะที่ซับซ้อนของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือแม้กระทั่งทักษะด้านอารมณ์และสังคมที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่ หรือ ‘ยุคดิจิทัล’ ที่การเรียนรู้เกิดขึ้นทุกที่ ทุกเวลา และหลากหลายรูปแบบ การประเมินด้วยการสอบวัดผลสัมฤทธิ์จึงไม่อาจเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อจัดอันดับหรือให้คะแนน ให้โทษอีกต่อไป แต่ควรพัฒนาไปสู่การเป็นเครื่องมือ

ที่ทรงพลังในการส่งเสริมการเรียนรู้ ปลดล็อกศักยภาพของผู้เรียน และสร้างแรงจูงใจภายใน (Sahera, Alib, Amani, & Najwand, 2022) บทความนี้จึงอยากเชื่อเชิญให้ครูผู้สอน นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ได้ย้อนสำรวจต้นแบบของการประเมินแบบเก่า เพื่อเข้าใจข้อจำกัดที่ฝังลึกในระบบ และร่วมกันออกแบบการประเมินรูปแบบใหม่ที่ตอบโจทย์ผู้เรียน ยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่เพื่อวัดว่าผู้เรียน “เรียนรู้อะไรหรือไม่” แต่เพื่อช่วยให้ผู้เรียน “เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น” เกิดการพัฒนารอบด้าน ปรับตัว และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ถอดบทเรียนจากการประเมินในอดีต สู่อนาคตแห่งการเรียนรู้

ทำไมต้องมีการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่อาจขาดได้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจาก โมเดล OLE ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (Tyler, 1968)

1. Objective (จุดประสงค์การเรียนรู้)

จุดประสงค์การเรียนรู้ คือ เป้าหมายที่ครูผู้สอน กำหนดไว้ล่วงหน้าก่อนการดำเนินการสอน ซึ่งระบุถึงสิ่งที่คาดหวัง ให้ผู้เรียนสามารถทำได้หรือแสดงออกได้ภายหลังจากการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นทิศทางในการออกแบบ กิจกรรม และกำหนดเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับการประเมินผล

2. Learning experiences (ประสบการณ์การเรียนรู้)

ประสบการณ์การเรียนรู้ คือ กิจกรรมหรือการจัด สภาพแวดล้อมที่ครูผู้สอนออกแบบและจัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติ พัฒนาทักษะ และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดผลได้

3. Evaluation (การวัดและประเมินผล)

การวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของโมเดล OLE แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนประสิทธิภาพ ของการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการ ที่เป็นระบบเพื่อแปลงคุณลักษณะ หรือคุณภาพของสิ่งที่วัดให้ อยู่ในรูปของตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมาย โดยอาศัย เครื่องมือวัดที่มีประสิทธิภาพ เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรม การเรียนรู้ ความรู้ ความสามารถที่แสดงออกของผู้เรียน

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการ ที่ดำเนินการต่อเนื่องจากการวัดผล เป็นการวินิจฉัย ตัดสิน หรือลงสรุปคุณค่าของข้อมูลที่ได้จากการวัดผล โดยอาศัยเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อการตีความผลการวัด พิจารณาว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ตรวจสอบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพตามที่ คาดหวังไว้หรือไม่

การวัดและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กันและ แยกจากกันไม่ได้ การวัดผลเป็นรากฐานของการประเมินผล กล่าวคือ การวัดผลจะให้ข้อมูลเชิงปริมาณหรือรายละเอียด ของคุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล จากนั้นจึงนำผลการวัด เหล่านี้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อทำการตัดสินใจ หรือลงสรุปเกี่ยวกับสิ่งนั้น ซึ่งเป็นกระบวนการของการประเมินผล (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2552)

ดังนั้น หัวใจของการประเมินผล อยู่ที่ความสัมพันธ์ ระหว่างการวัดผล (Measurement) และการประเมินผล (Evaluation) โดยการวัดผล คือกระบวนการที่เป็นระบบเพื่อรวบรวมข้อมูล เชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมและความสามารถ ของผู้เรียน เช่น การทำแบบทดสอบหรือการสังเกตพฤติกรรม เพื่อตอบคำถามว่า “ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรได้บ้าง” ข้อมูล ที่ได้จากการวัดผลนี้จึงเปรียบเสมือนวัตถุดิบสำคัญ จากนั้น จะเข้าสู่ขั้นตอนของการประเมินผล ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้ จากการวัดผลมาวิเคราะห์และตัดสินคุณค่า โดยเปรียบเทียบกับ เกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตอบคำถามว่า “ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด” และประเมินประสิทธิภาพของ วิธีการสอน ดังนั้น การวัดผลจึงเป็นรากฐานของการประเมินผล ซึ่งช่วยให้ผู้สอนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและนำไปสู่ การปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด

ถอดบทเรียนจากการประเมินในอดีต

การประเมินผลการเรียนรู้ในระบบการศึกษาที่ผ่านมา ได้แสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่เน้นหนักไปที่การสอบ ปลายภาค เป็นเครื่องมือหลักในการตัดสินผลการเรียนรู้ แบบรวบยอด ซึ่งมุ่งหวังเพียงการประเมินและสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) เมื่อสิ้นสุดกระบวนการหรือในช่วงเวลา

ที่กำหนดเท่านั้น เนื้อหา และรูปแบบการประเมินส่วนใหญ่ มักถูกจำกัดอยู่กับการใช้ข้อสอบมาตรฐาน (Standardized Test) ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของข้อสอบปรนัยหรืออัตนัยที่มีคำตอบแน่นอนตายตัว เน้นการวัดความสามารถของผู้เรียนในการจดจำ ข้อมูลและเรียกคืนความรู้ที่ได้รับมาเป็นหลัก โดยละเลยการประเมินทักษะการคิดขั้นสูง อาทิ ทักษะเชิงการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ความรู้ หรือแม้แต่ทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงที่ซับซ้อน การให้คะแนนหรือกำหนดเกรดจากผลทดสอบในระยะเวลาที่จำกัด มักก่อให้เกิดข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างของระบบประเมินผล เนื่องจากไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่หลากหลายของผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ไม่สามารถชี้วัดความถนัดเฉพาะบุคคล หรือพัฒนาการด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้อย่างแม่นยำ ส่งผลโดยตรงต่อพลวัตของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกลับถูกจำกัดด้วยเป้าหมายของการสอบมากกว่าการพัฒนาผู้เรียนโดยรวม ภายใต้ระบบดังกล่าว บทบาทของครูผู้สอนจึงมักถูกปรับให้กลายเป็นผู้สอนที่มุ่งเน้น “การสอนเพื่อการสอบ” (Teaching to the Test) แทนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีความหมาย การจัดการเรียนรู้จึงขาดความยืดหยุ่น ไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะที่หลากหลายของผู้เรียน และบั่นทอนโอกาสที่ผู้เรียนจะได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงในมิติต่าง ๆ ท้ายที่สุดแนวทางการประเมินที่ให้ความสำคัญกับการจดจำเพียงอย่างเดียว จึงไม่อาจตอบสนองต่อพลวัตของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการความยืดหยุ่น ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และการพัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้าน

ปัญหาสำคัญของการประเมินแบบดั้งเดิม (ลูทคิน เอคา, 2558)

การประเมินการเรียนรู้ตามแนวดั้งเดิม แม้จะเป็นแนวทางที่ใช้มายาวนาน แต่ในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลับพบข้อจำกัดและปัญหาหลักหลายประการ ดังนี้

1. เน้นการสอบมากเกินไป ระบบประเมินมุ่งเน้นไปที่การสอบปลายภาคหรือแบบทดสอบมาตรฐาน ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นวัดเฉพาะด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน ทำให้ละเลยทักษะที่จำเป็นในชีวิตจริงที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยการสอบ เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ หรือทักษะการใช้ชีวิต ซึ่งมักจะมุ่งเน้นส่งเสริมการแข่งขันมากกว่า

ความร่วมมือ และไม่สะท้อนความแตกต่างระหว่างบุคคล ในปัจจุบันเห็นได้ชัดว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการประเมินผลเชิงกำกับ ติดตาม และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ซึ่งจัดโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) การทดสอบ O-NET มีเป้าหมายเพื่อประเมินความรู้และทักษะของผู้เรียนตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยผลคะแนนจากการสอบดังกล่าว ถูกนำมาใช้ในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการปรับปรุงคุณภาพ การเรียนการสอน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การจัดอันดับสถานศึกษา รวมถึงการมอบรางวัลให้กับโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้เรียนที่มีผลการเรียนโดดเด่น ซึ่งสะท้อนแนวโน้มที่มุ่งเน้นการวัดผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Assessment of Learning) อย่างไรก็ตามการประเมินผลในชั้นเรียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Assessment for Learning) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียน และส่งเสริมความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาได้ กลับยังไม่ได้ได้รับความสนใจ และไม่มีการส่งเสริมในระดับที่เพียงพอ

2. การให้คะแนนเป็นตัวตัดสินคุณภาพผู้เรียน การใช้คะแนน หรือเกรด เป็นดัชนีหลักวัดความสามารถของผู้เรียนทั้งหมด มักไม่สามารถสะท้อนภาพรวมของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ส่งผลให้ผู้เรียนถูกตีค่าเพียงตัวเลข ทำให้เกิดความเครียด ไม่มั่นใจในตนเอง และเกิดการเปรียบเทียบระหว่างบุคคลโดยไม่จำเป็น บางคนอาจได้รับผลกระทบด้านจิตใจ เช่น ความเครียด เกิดความเหนื่อยล้าทางอารมณ์และจิตใจ ขาดแรงจูงใจ หดหู่กำลังใจในการเรียน หรือการไม่กล้าแสดงศักยภาพในห้องเรียน ซึ่งการวัดประเมินผลการเรียนรู้ส่วนใหญ่กระทำอย่างผิวเผินแค่เพียงการวัดความรู้เฉพาะรายละเอียดที่เป็นประเด็นปลีกย่อย มีประโยชน์และความหมายต่อการดำเนินชีวิตประจำวันน้อย และง่ายต่อการลืมเลือน

3. ไม่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนการประเมินแบบเดิมมักไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความถนัดหรือความสนใจเฉพาะด้าน ทำให้ศักยภาพที่หลากหลาย เช่น ความสามารถด้านดนตรี ศิลปะ กีฬา หรือทักษะชีวิต ไม่ถูกนำมาพิจารณาในการประเมิน ส่งผลให้การเรียนรู้กลายเป็นเพียง

การท่องจำ ทำข้อสอบให้ได้คะแนนที่สูง การใช้คะแนนหรือเกรดตัดสินศักยภาพนั้นทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มรู้สึกด้อยคุณค่า ทั้งที่อาจมีทักษะด้านอื่นโดดเด่น

4. ขาดการประเมินเพื่อพัฒนา มักมุ่งเน้นผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการเรียนรู้ ทำให้การประเมินกลายเป็นเครื่องมือในการจัดลำดับหรือคัดกรอง มากกว่าการใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และช่วยเหลือผู้เรียนให้พัฒนาตนเองต่อไป การไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มองข้ามความพยายามของผู้เรียน ขาดการติดตามพัฒนาการของผู้เรียน ตลอดกระบวนการเรียนรู้ ถือว่าเป็นการวัดผลไม่ต่อเนื่อง

5. ไม่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล มองผู้เรียนแบบ “เท่ากันหมด” ไม่คำนึงถึงสไตล์การเรียนรู้ หรือพื้นฐานเดิม เป็นการใช้เครื่องมือประเมินแบบเดียวกันกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่างกัน เช่น ความถนัดทางวิชาการ ภาษา หรือสภาพเศรษฐกิจ สังคม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และไม่ยุติธรรมในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. การประเมินแบบแยกส่วน ไม่ต่อเนื่อง การวัดประเมินการเรียนรู้มักกระทำในลักษณะแยกส่วนกับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะกระทำอย่างเป็นทางการภายหลังการเรียนการสอน จึงเป็นผลให้ต้องใช้เวลาในการวัดประเมินมาก ไม่สอดคล้องกลมกลืนกับบริบทที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนการประเมินจึงไม่มีความต่อเนื่อง การที่พึ่งการสอบปลายภาคเพียงไม่กี่ครั้ง ไม่สามารถจับพัฒนาการที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ได้จริง ผู้เรียนจำนวนมากอาจมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในระยะยาว แต่กลับไม่สามารถแสดงศักยภาพออกมาได้ในเวลาสอบอันจำกัด เป็นการมองข้ามบริบทการเรียนรู้ส่วนบุคคล เช่น ความถนัด และความหลากหลายทางวัฒนธรรม แนวทางและรูปแบบในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่ย่อมแตกต่างกัน ซึ่งแบบทดสอบ หรือการประเมินแบบเดิมมักวัดเพียงบางทักษะ ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน และไม่สะท้อนทักษะหลายมิติ ไม่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทชีวิตจริง

จากปัญหาของการประเมินแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการสอบและตัวเลขเพียงอย่างเดียว ทำให้การประเมินขาดความยืดหยุ่น และไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะชีวิต ซึ่งการประเมินลักษณะนี้ยังสร้างความเครียดและละเลย

ความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น การประเมินผลการเรียนรู้จึงควรปรับเปลี่ยนจากการตัดสินผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว ไปสู่การประเมินเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ปัญหาด้านครูผู้สอนและเครื่องมือ “จุดอ่อนที่ต้องอุด”

การประเมินผลการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับแนวคิดเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญจากปัญหาเชิงปฏิบัติการ ทั้งในด้านการสมรรถนะของครูผู้สอน และคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งถือเป็น “จุดอ่อน” ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (วารุณี ลัทธิโชคดี, 2560)

1. ด้านครูผู้สอน

1.1 ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลอย่างลึกซึ้ง ทั้งเรื่องหลักการและแนวปฏิบัติของการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ขาดความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แท้จริง ไม่ทราบว่าจะควรทำการวัดประเมินอะไร (เช่น ความรู้ ทักษะ เจตคติ) และกระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด (เช่น เพื่อพัฒนา หรือเพื่อตัดสิน) ขาดทักษะในการเลือกใช้เครื่องมือวัดประเมินให้เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ความรู้ ความเข้าใจและการคิด ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ทักษะการปฏิบัติ

1.2 ไม่ใช้ผลการสอบอย่างคุ้มค่าสูงสุด ครูผู้สอนส่วนใหญ่มักมองว่าการวัดผลเป็นเพียงกระบวนการสรุปคะแนนหรือการให้เกรดเพื่อตัดสินผลเท่านั้น ข้อมูลเชิงลึกจากผลการวัดประเมินจึงไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการวิเคราะห์และปรับปรุงวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่จะเป็นการออกแบบกิจกรรมเสริมเพื่อแก้ไขจุดอ่อนของผู้เรียน หรือการพัฒนาแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.3 ภาระงานที่มากเกินไปและข้อจำกัดด้านเวลา ปัญหาภาระงานที่ทับถมของครูผู้สอน ทั้งงานเอกสารงานธุรการ และงานโครงการ กิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่งานสอนโดยตรง ส่งผลให้ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีเวลาจำกัดในการทุ่มเทให้กับ การวางแผน ออกแบบ หรือพัฒนาข้อสอบและเครื่องมือ

การประเมินที่มีคุณภาพ เวลาในการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างละเอียดถี่ถ้วน

2. ปัญหาด้านเครื่องมือวัดและประเมินผล

2.1 เครื่องมือไม่ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แท้จริง เครื่องมือวัดประเมินผลที่ใช้กันทั่วไป มักถูกออกแบบมาเพื่อวัดเพียงแค่ความรู้ความจำของผู้เรียน แต่ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อการวัดความเข้าใจเชิงลึก หรือทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือการแก้ปัญหา การประเมินที่คลาดเคลื่อนจากจุดประสงค์ที่แท้จริงนี้ ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าผู้เรียนมีความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่

2.2 เครื่องมือขาดคุณภาพทางวิชาการและไม่น่าเชื่อถือ เครื่องมือขาดกระบวนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตามหลักการวัดประเมินผลอย่างเหมาะสม เช่น ไม่มีการวิเคราะห์ค่าความยากของข้อสอบ เพื่อให้ข้อสอบมีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน หรือขาดการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก เพื่อให้มั่นใจว่าข้อสอบสามารถจำแนกผู้เรียนที่มีความสามารถสูงออกจากผู้ที่มีความสามารถต่ำได้อย่างแท้จริง การขาดการวิเคราะห์คุณภาพทำให้ผลการสอบที่ได้ไม่น่าเชื่อถือ และอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่ถูกต้อง

2.3 เครื่องมือไม่ครอบคลุมสมรรถนะรอบด้านของผู้เรียน เครื่องมือมักเน้นการประเมินด้านความรู้และทักษะการคิดวิเคราะห์พื้นฐาน ซึ่งละเลยการประเมินคุณลักษณะหรือสมรรถนะที่สำคัญอื่น ๆ ของผู้เรียน เช่น พฤติกรรม ทักษะทางอารมณ์และสังคม เจตคติ ค่านิยม หรือทักษะการปฏิบัติ การประเมินที่ไม่ครอบคลุมเหล่านี้ทำให้มองไม่เห็นภาพรวมของการพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียนอย่างองค์รวม และไม่สามารถส่งเสริมการพัฒนาที่สมดุลได้

กล่าวโดยสรุป ปัญหาสำคัญของการประเมินผลการเรียนรู้ในปัจจุบันมาจาก “จุดอ่อน” สองประการหลักคือ ครูผู้สอนและเครื่องมือประเมิน โดยที่ครูผู้สอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการเลือกและพัฒนาเครื่องมือที่เหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละด้าน ขณะเดียวกัน ก็ประสบกับปัญหาภาระงานที่มากเกินไป ส่วนเครื่องมือประเมินเองก็ยังขาดคุณภาพทางวิชาการ ไม่ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แท้จริง และไม่ครอบคลุมสมรรถนะที่หลากหลายของผู้เรียน ทำให้ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพของเครื่องมือประเมิน เพื่อให้การวัดผลมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ทำไมต้องเปลี่ยนวิธีการประเมินผล

การปรับเปลี่ยนกระบวนการวัดและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในการประเมินผลการเรียนรู้ของระบบการศึกษา นับว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในปัจจุบัน ซึ่งมีรากฐานมาจากปัจจัยสำคัญหลายประการที่ล้วนท้าทายประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความเหมาะสมของระบบประเมินแบบดั้งเดิม ดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2558)

1. บริบทของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่โดดเด่นด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่เคยหยุดนิ่ง โดยขับเคลื่อนด้วยปัจจัยหลักสามด้าน อันได้แก่ 1) การปฏิวัติทางเทคโนโลยี ที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว 2) การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจโลกที่เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้และนวัตกรรม และ 3) พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม ที่นับว่าทั้งซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อลักษณะของ “ทักษะที่จำเป็น” สำหรับพลเมืองในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยทักษะที่ผู้เรียนพึงมี ได้แก่

1) การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) สามารถประเมินข้อมูลอย่างมีเหตุผล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) สามารถที่จะถ่ายทอดความคิดและข้อมูลอย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ 3) การทำงานร่วมกันเป็นทีม (Collaboration) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน 4) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) เป็นการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ และแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่แตกต่าง และ 5) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สามารถแสวงหาและพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง

2. ข้อจำกัดของระบบประเมินผลแบบดั้งเดิมการเน้นสอบปลายภาค เพื่อนำมาสรุปผลการประเมิน (Summative Assessment) หรือการใช้ข้อสอบปรนัยเป็นหลัก มีข้อจำกัดพื้นฐานที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของโลกยุคใหม่ได้อย่างเพียงพอเป็นการวัดผลที่จำกัดระดับความรู้พื้นฐาน ซึ่งเครื่องมือประเมินแบบดั้งเดิมมักถูกออกแบบมาเพื่อวัดเพียงระดับความรู้ความจำ และความเข้าใจพื้นฐานเท่านั้น ทำให้

ไม่สามารถประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ หรือการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ การเน้นความจำมากกว่าความเข้าใจเชิงลึก ทำให้ผู้เรียนมุ่งเน้นการท่องจำเพื่อทำข้อสอบ มากกว่าการทำความเข้าใจในแนวคิดหลัก หรือการเชื่อมโยงความรู้เข้ากับบริบทต่าง ๆ การให้คะแนนแบบตายตัวที่ไม่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริง ผลการสอบที่ออกมาในรูปของคะแนนหรือเกรด มักเป็นตัวเลขที่ตายตัวและขาดมิติ ไม่สามารถสะท้อนถึงพัฒนาการ ทักษะ หรือความสามารถเฉพาะด้านของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ทำให้มองไม่เห็นภาพรวมของศักยภาพที่แท้จริง

3. ผลกระทบและข้อจำกัดที่ตามมาจากการประเมินแบบดั้งเดิม ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบหลายประการต่อผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้โดยรวม ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่แท้จริง เมื่อการสอบและคะแนนกลายเป็นเป้าหมายหลัก ผู้เรียนจะเกิดพฤติกรรม “เรียนเพื่อสอบ” มากกว่าที่จะ “เรียนเพื่อเข้าใจ” นับเป็นการบั่นทอนแรงจูงใจภายในที่แท้จริงในการแสวงหาความรู้ ทำให้การเรียนรู้กลายเป็นภาระมากกว่าความสุขหรือความท้าทาย ตลอดจนทำให้ขาดพื้นที่ในการแสดงออกถึงความคิดเฉพาะด้าน ผู้เรียนที่มีความถนัดหรือศักยภาพโดดเด่นในด้านอื่น ๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ กีฬา ทักษะการคิดนอกกรอบ หรือทักษะชีวิตที่จำเป็น กลับไม่ได้รับโอกาสในการแสดงออก และไม่ได้รับการประเมินคุณค่าอย่างเหมาะสม ทำให้มองไม่เห็นความสามารถที่หลากหลาย และอาจส่งผลให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจในตนเองในระยะยาว

4. ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์การประเมิน จากบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงและข้อจำกัดของระบบประเมินเดิม ทำให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนรู้ โดยย้ายจุดเน้นจากแค่การวัดผลเพื่อการตัดสิน (Assessment of Learning) ไปสู่บทบาทที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การส่งเสริมการเรียนรู้ (Assessment for Learning) และการประเมินที่เป็นการเรียนรู้ (Assessment as Learning) เป้าหมายเพื่อสนับสนุนพัฒนาการผู้เรียนในทุกมิติ เพื่อให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนและครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ในทุกมิติ ทั้งสติปัญญา (Cognitive) ที่รวมถึงทักษะการคิดขั้นสูง อารมณ์ (Affective) ซึ่งครอบคลุมเจตคติ แรงจูงใจ และความฉลาดทางอารมณ์

และสังคม (Social) ที่เกี่ยวข้องกับทักษะการทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร เปลี่ยนบทบาทจากการตัดสินไปสู่การวินิจฉัย และปรับปรุง การประเมิน จะกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยวินิจฉัย จุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการของผู้เรียน ทำให้ครูผู้สอนสามารถปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนได้ แบบเรียลไทม์ และผู้เรียนเองก็สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่ทางเลือก แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถผลิตบุคลากรที่มีศักยภาพ และพร้อมรับมือกับความท้าทายในโลกยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง

เปลี่ยนแนวคิดการประเมิน “เกรดไม่ใช่คำตอบสุดท้าย”

การปรับเปลี่ยนแนวคิดการประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ถือเป็นการเปลี่ยนผ่านจากปรัชญาที่มองการประเมินเพื่อการตัดสิน ไปสู่การประเมินที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการที่ว่า “เกรดไม่ใช่คำตอบสุดท้าย” ของการเรียนรู้แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลสะท้อนกลับเท่านั้น ซึ่งรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับแนวคิดใหม่นี้ ประกอบไปด้วย

1. การประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ (Assessment for Learning-AfL) ถือว่าการประเมินเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นเพียงจุดสิ้นสุดของการเรียนรู้ วัตถุประสงค์หลัก คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนและครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจว่าตนเองเรียนรู้อย่างไร จุดแข็ง จุดอ่อน คืออะไร สามารถพัฒนา ปรับปรุงการเรียนรู้ต่อไปได้อย่างไร ครูผู้สอนจะนำข้อมูลจากการประเมินนี้ไปใช้ในการปรับวิธีการสอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติม หรือการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามศักยภาพของตน

2. การประเมินแบบองค์รวม (Holistic Assessment) เป็นการประเมินที่ขยายขอบเขตออกไปจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพียงอย่างเดียว โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนอย่างครบวงจรในทุกมิติ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) ประเมินความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎี และข้อเท็จจริง 2) ทักษะ (Skills) การประเมินความสามารถในการปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร

และการทำงานร่วมกัน และ 3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Attributes) เช่น ความรับผิดชอบ ความพากเพียร ความมีวินัย ความคิดสร้างสรรค์ และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การประเมินแบบนี้จะช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เรียนมีภาพที่สมบูรณ์เกี่ยวกับความก้าวหน้าและการพัฒนาของผู้เรียนในทุกด้าน

3. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นแนวทางที่เน้นการประเมินผู้เรียนจากการกระทำจริงในสถานการณ์ที่กำหนดหรือสะท้อนบริบทในชีวิตจริงหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อนคล้ายคลึงกับโลกภายนอกห้องเรียน โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการตอบคำถามในข้อสอบแบบตายตัว ผู้เรียนไม่เพียงแต่ตอบคำถาม แต่ต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ทักษะ และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อสร้างสรรค์ผลผลิตหรือแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน เช่น การนำเสนอผลงาน การแก้ปัญหาจำลองหรือการทำโครงการ ที่ต้องมีการวางแผน ลงมือทำ และนำเสนอผลลัพธ์ จุดเด่นของการประเมินลักษณะนี้ คือ เน้นการวัดแบบองค์รวม ประเมินได้ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปพร้อมกัน เน้นความสามารถด้านสติปัญญาขั้นสูง โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และทักษะระหว่างบุคคล มีความยืดหยุ่น สามารถปรับวิธีการ และเครื่องมือให้เข้ากับบริบท และความแตกต่างของผู้เรียน ได้ที่สำคัญคือส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สะท้อนกระบวนการทำงานจริง ผู้เรียนจึงได้รับข้อมูลย้อนกลับที่เป็นรูปธรรมเพื่อปรับปรุงงาน และพัฒนาตนเอง

4. การประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Assessment) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนรวมในกระบวนการประเมิน แตกต่างจากการประเมินแบบดั้งเดิมที่ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดและตัดสินฝ่ายเดียว จะเน้นมีส่วนร่วมของผู้เรียนครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผู้เรียนร่วมกับครูผู้สอนกำหนดตัวชี้วัดผลการเรียนรู้ หรือเกณฑ์การให้คะแนน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายและสิ่งที่คาดหวังได้ชัดเจนขึ้น การประเมินตนเอง (Self-Assessment) ผู้เรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการพัฒนา ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเข้าใจในตนเอง และสร้างวินัยในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการประเมินโดยเพื่อน (Peer-Assessment) ผู้เรียนประเมินผลงาน หรือพฤติกรรมของเพื่อน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการทำงาน

ร่วมกัน การประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้เป็นการส่งเสริมความรับผิดชอบ และบทบาทเชิงรุกของผู้เรียนในการเรียนรู้ของตนเอง

5. การประเมินทางเลือก (Alternative Assessment) เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพและความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างของเครื่องมือและวิธีการประเมินทางเลือก ได้แก่ 1) แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นการรวบรวมผลงานที่ผู้เรียนคัดเลือกมาอย่างภาคภูมิใจ ตลอดช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อสะท้อนพัฒนาการการเรียนรู้ ความก้าวหน้า ทักษะที่หลากหลาย และความสำเร็จรายบุคคล ช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเห็นภาพรวมของพัฒนาการที่ครอบคลุม 2) โครงการ (Project-Based Learning) การประเมินวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การวางแผน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา และการลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในโลกการทำงาน 3) การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) ประเมินความสามารถในการสื่อสาร การเข้าใจเนื้อหา ประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทสมมติ เช่น การจำลองสถานการณ์ในชีวิตจริงที่ผู้เรียนต้องแสดงทักษะ การแก้ปัญหาหรือการสื่อสาร และ 4) การนำเสนอ (Presentation) วัดทักษะการสื่อสาร การจัดระเบียบความคิด การสรุปประเด็น และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจ

การปรับเปลี่ยนแนวคิดการประเมินเหล่านี้เป็นการยืนยันว่า “เกรด” เป็นเพียงตัวเลขหนึ่งที่สะท้อนผลลัพธ์ในมิติเดียว แต่คุณค่าที่แท้จริงของการประเมินคือการเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริม พัฒนา และปลดล็อกศักยภาพ อันหลากหลายของผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับที่ อักษร (2568, ออนไลน์) ได้กล่าวถึง 4 เป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่

1. เพื่อจัดตำแหน่งผู้เรียน ครูผู้สอนรู้ว่าผู้เรียนมีความเก่งด้านใด ในกรณีที่ต้องการคัดเลือกผู้เรียนที่มีความถนัดทางวิชาการไปแข่งขัน หรือส่งเสริมผู้เรียนในด้านที่เขาถนัด

2. เพื่อคัดแยกประเภทผู้เรียน ครูผู้สอนวางแผนการสอนได้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน รู้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถทางวิชาการมากน้อยเพียงใด ผู้เรียนที่มีความถนัดทางวิชาการน้อยควรเริ่มจากการเรียนรู้ที่ง่ายก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปยากขึ้น ส่วนผู้เรียนที่มีความถนัดมาก ครูผู้สอน

ก็สามารถส่งเสริมได้มากขึ้นด้วยกิจกรรม หรือการออกแบบ การเรียนการสอนที่ทำท้าทายกว่า

3. เพื่อวินิจฉัยผู้เรียน ครูผู้สอนรู้ว่า ผู้เรียนแต่ละคน มีจุดเด่น จุดด้อยอะไร เมื่อจัดกิจกรรมจะได้พัฒนาได้ถูกจุด

4. เพื่อวัดความก้าวหน้าของผู้เรียน การวัดและประเมินผล ควรจะเน้นไปที่ Formative Evaluation หรือการวัดและประเมินผล ระหว่างทาง เพราะเห็นพัฒนาการผู้เรียนได้หลากหลายกว่า รู้ว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้า หรือมีพัฒนาการทางการพฤติกรรม การเรียนรู้มากขึ้นน้อยเพียงใด หากมีจุดไหนที่ผู้เรียนยังไม่ผ่าน หรือยังไม่เข้าใจ ครูผู้สอนจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีสอน ออกแบบ กิจกรรมใหม่ หรือใช้สื่อเพิ่มเติม จนผู้เรียนสามารถผ่านตัวชี้วัด ระหว่างทางได้

แนวทางประเมินใหม่ในศตวรรษที่ 21 “วัดผลแบบใหม่ เพื่ออนาคตใหม่”

ความเคลื่อนไหวทางการประเมินมีความก้าวหน้า มาตามลำดับจวบจนปัจจุบัน การทบทวนกระบวนการวัด การประเมิน รวมทั้งความก้าวหน้าของทฤษฎีและการวิจัย ทางทางการเรียนการสอน ส่งผลให้เกิดการปรับและเพิ่มเติมแนวคิด และแนวทางในการประเมินการเรียนรู้ให้ชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้น โดยมีการจัดจำแนกประเภทของการประเมินการเรียนรู้ไว้ 3 ประเภท ดังนี้ (ทิศนา แคมมณี, 2558, หน้า 155-158)

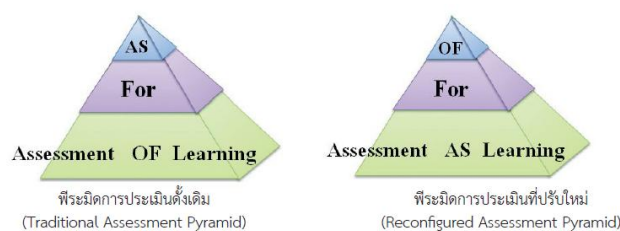
1. การประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning: AfL) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนจัดกิจกรรม การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในการสอน หรือการปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ในการเรียนของผู้เรียน ประกอบด้วย (1) การประเมิน ก่อนเรียน หรือการประเมินเพื่อวินิจฉัย เป็นการประเมินจากข้อมูล พื้นฐานต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ความรู้พื้นฐาน ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ ความถนัด ความสนใจ ปัญหาและความต้องการ ต่าง ๆ (2) การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ซึ่งครูผู้สอนสามารถทำได้ตั้งแต่ผู้เรียนเริ่มต้นการเรียนรู้ไปจน จบการเรียนรู้

2. การประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning: AoL) เป็นการประเมินโดยผู้เรียนขณะดำเนินการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เกิดความตระหนักรู้ในกระบวนการคิดและกระบวนการ เรียนรู้ของตน สามารถวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้ ก้าวหน้าไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนประเมินตนเอง

และเพื่อน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การตั้งคำถามตรวจสอบ การเรียนรู้ และใช้ผลประเมินมากำหนดเป้าหมาย วางแผน การเรียนรู้ ครูผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นความคิดของผู้เรียนใน การตรวจสอบการเรียนรู้ แสวงหากลยุทธ์และวิธีการใน การพัฒนาการเรียนรู้

3. การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning: AoL) เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ เพื่อดูว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ ที่กำหนด มีความรู้ ความเข้าใจ สมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ โดยครูผู้สอน เป็นผู้มีบทบาทหลักในการประเมิน การประเมินมีลักษณะเป็น การประเมินรวบยอด ใช้จุดมุ่งหมายหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นมาตรฐานการประเมิน ใช้วิธีการและเครื่องมือที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ ผลของการประเมินใช้ทั้งตัดสินความสามารถในการ เรียนรู้ของผู้เรียน และปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน ของครูผู้สอน

การประเมินทั้ง 3 ประเภท ล้วนมีความสำคัญต่อ การจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการประเมิน ช่วยให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ดังนั้น จึงจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องมีการประเมินทั้ง 3 ประเภท เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สมบูรณ์ โดยในปัจจุบันมีแนวคิด ในการปรับสัดส่วนของการประเมินเพื่อให้เกิดความสมดุล ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 แนวคิดความสมดุลในการประเมิน

ที่มา : Earl (2003)

จากภาพประกอบข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนจาก การประเมินดั้งเดิมสู่การประเมินแนวคิดใหม่ซึ่งได้ปรับเปลี่ยน มาให้ความสำคัญกับการประเมินขณะเรียนรู้มากที่สุด ตามมา ด้วยการประเมินเพื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะมีงานวิจัยที่สนับสนุนอย่างชัดเจนว่า การตระหนักรู้ถึงความก้าวหน้าของตนในการเรียนรู้จากการประเมิน ขณะเรียนรู้เป็นแรงจูงใจภายในที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

ของผู้เรียนมากกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Black, & Wiliam, 1998, pp. 71-74)

จะเห็นว่าการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับการวัดผลในหลากหลายมิติ นอกเหนือจากการทดสอบทางวิชาการ การใช้วิธีการประเมินที่ครอบคลุมจะช่วยให้ครูผู้สอนมองเห็นถึงศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนช่วยสนับสนุนการเรียนรู้แบบองค์รวมและพัฒนาทักษะสำคัญที่จำเป็นสำหรับโลกปัจจุบัน ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะในหลากหลายด้าน เพื่อพัฒนาเด็กไทยให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้รอบด้านและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคต

โดยจะต้องปรับเปลี่ยนการวัดประเมินผลในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้และสติปัญญา ด้านการรู้คิดตามทศนะใหม่ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง ถึงกัน และบูรณาการทั้งแนวคิดและวิธีปฏิบัติเข้าด้วยกัน

ภาพประกอบ 2 แนวคิดและหลักการร่วมกันของ 3 ทฤษฎี
ที่มา : องอาจ นัยพัฒน์ (2553, หน้า 10-11)

จากภาพประกอบ 2 ที่แนบมาซึ่งเป็นแผนภาพ Venn Diagram แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการแนวคิดสำคัญ 3 ด้านที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อผู้เรียนยุคใหม่ โดยการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงสุด เกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนได้แก่ หลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและเน้นการพัฒนา

ผู้เรียน การเรียนรู้จากทฤษฎีจิตวิทยาที่เชื่อว่าผู้เรียนสร้างความรู้ได้และต้องการปฏิสัมพันธ์ และการประเมินในชั้นเรียนซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และสะท้อนความสำเร็จของหลักสูตรและกระบวนการสอน

นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลเพื่อตอบโจทย์ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญ การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมและความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป แนวคิดหลักคือเปลี่ยนจากการเน้นผลลัพธ์เชิงตัดสินไปสู่กระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งควรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการประเมินผล จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความแม่นยำ และความสามารถในการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างละเอียดได้แก่ (ทยิดา เลิศชนะเดชา, 2568, หน้า 57-78)

1. ระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) เช่น Moodle, Canvas, Google Classroom มีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลอย่างครบวงจร ระบบเหล่านี้สามารถบันทึกและติดตามพัฒนาการการเรียนรู้รายบุคคลของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการส่งงาน การทำแบบทดสอบ การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาประมวลผลและแสดงผลเป็นภาพรวมการเรียนรู้ที่แม่นยำ ทำให้ครูผู้สอนมีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน และรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่ได้จาก LMS ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับระดับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน (Personalized Learning) ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) โดยปัญญาประดิษฐ์กำลังเข้ามามีบทบาทปฏิวัติการวัดและประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล ซึ่งสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เช่น ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้แต่ละหัวข้อ รูปแบบการตอบคำถาม ข้อผิดพลาดที่พบบ่อย หรือความถี่ในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้

เพื่อคาดการณ์ความต้องการ ความสนใจ และจุดที่ผู้เรียนอาจประสบปัญหาหรือต้องการการปรับปรุง สามารถแนะนำแนวทางการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง (Adaptive Learning) แนะนำแหล่งเรียนรู้ กิจกรรม หรือแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ สไตล์การเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนได้แบบเรียลไทม์ (real-time) ตัวอย่างเช่น หาก AI ตรวจพบว่าผู้เรียนคนหนึ่งมีจุดอ่อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็สามารถแนะนำวิดีโอ คลิปสอน หรือแบบฝึกหัดเสริมที่เกี่ยวข้องได้ทันที รวมทั้งสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนได้ทันทีหลังจากทำกิจกรรมหรือแบบทดสอบ ทำให้ผู้เรียนได้รับผลลัพธ์และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังช่วยในการประเมินความสามารถที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น ทักษะการแก้ปัญหาการคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการวิเคราะห์ผลงานเชิงปฏิบัติ การเขียน หรือการมีส่วนร่วมในสถานการณ์จำลอง การผนวกเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ากับการวัดและประเมินผลช่วยให้กระบวนการดังกล่าวมีความแม่นยำ มีความยืดหยุ่น รวมทั้งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนรายบุคคลได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัย และมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล

อักษร (2568, ออนไลน์) องค์การชั้นนำที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาได้นำเสนอวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน ได้แก่

1. การประเมินผู้เรียนก่อน-หลังเรียน ในรูปแบบที่ไม่เน้นเชิงวิชาการมากเกินไป ก่อนเริ่มเรียนควรมีคำถามสั้น ๆ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ โดยคุณครูผู้สอนอาจตั้งคำถาม และเขียนไว้บนกระดานแล้วให้ผู้เรียนในห้องช่วยกันหาคำตอบ หรือช่วงหลังเรียนอาจเป็นการตั้งคำถามในเชิงหัวข้อสนทนากับเรื่องที่เรียนมา ให้ผู้เรียนคาดการณ์กับเพื่อน ๆ ร่วมกัน หรือจะใช้วิธีที่ง่ายกว่านั้นเพื่อเข้าถึงใจผู้เรียนด้วยสื่อดิจิทัลทั้งหลาย โปรแกรมต่าง ๆ กระตุ้นการตอบคำถามของผู้เรียน เช่น การสร้างแบบสำรวจเชิง Socrative (แอปพลิเคชันที่ช่วยสร้างแบบทดสอบเพื่อประเมินผู้เรียน) เกม และเครื่องมือในชั้นเรียน เช่น Quizalize Kahoot FlipQuiz Gimkit Plickers และ Flippity ซึ่งเราสามารถออกแบบคำถามได้ด้วยตัวเอง ทำให้คุณครูผู้สอนสามารถประเมินความเข้าใจผู้เรียนว่าพวกเขาเข้าใจบทเรียนมากแค่ไหน

2. เทคนิคตั๋วออก (Exit Ticket) ใช้ในการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนหลังการสอน ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความรู้จากสิ่งที่เรียนในคาบนั้น ๆ โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ให้สรุปความรู้ที่เรียนในวันนั้น 2) ปัญหาในการเรียนวันนั้น 3) จะนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ได้อย่างไร และ 4) ผู้เรียนอยากรู้อะไรเพิ่มเติม โดยนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

3. ประเมินผู้เรียนผ่านวิธีการนำเสนอ หรือเล่าเรื่อง ให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ แสดงความคิดเห็นในสิ่งที่พวกเขาถนัดออกมา ซึ่งสามารถสังเกตได้ง่าย ๆ หากผู้เรียนชอบหรือสนใจเรื่องไหน เรื่องนั้นจะเป็นสิ่งแรก ๆ ที่ผู้เรียนจะกล้าแสดงความคิดเห็นออกมา มีความพร้อมที่จะมานำเสนอหน้าชั้นเรียนให้เพื่อน ๆ ฟัง วิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดในสิ่งที่พวกเขาได้จากการเรียนรู้ว่าพวกเขาควรนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงอย่างไร ที่สำคัญการนำเสนอ เล่าเรื่องจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการออกเสียง และการตีความ

4. การประเมินจากการอภิปราย หรือสัมภาษณ์ 5 นาที เป็นการประเมินผู้เรียนแบบเชิงลึก ที่ต้องใช้วิธีการอภิปราย หรือสัมภาษณ์ผู้เรียน แต่ลองปรับให้ดูสบาย ๆ มากขึ้น เป็นกันเองมากขึ้น อาจให้มาเป็นกลุ่มเลย หรือใครเดี่ยวแค่คนละ 5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่มีกับเพื่อน ๆ คุณครูผู้สอนจะได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคนมากขึ้น แต่ถ้าครูผู้สอนเจอผู้เรียนที่ค่อนข้างเงียบ ไม่ค่อยแสดงออก ลองปรับเป็นการใช้แอปพลิเคชัน Flipgrid/Explain Everything หรือ Seesaw ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อพัฒนา Formative Assessment โดยการให้ผู้เรียนอัดวิดีโอคลิปในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในหัวข้อที่เราอยากให้พวกเขาอภิปราย หรืออยากสัมภาษณ์ แล้วบันทึกคำตอบของตัวเอง เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน

5. แฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Portfolio) แสดงตัวตน เป็นเครื่องมือประเมินผู้เรียนแบบไม่เป็นทางการ ที่ถูกใจ และทันสมัยในยุคดิจิทัล แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าและพัฒนาการ ด้วยการให้ผู้เรียนสร้างโปรไฟล์ส่วนตัวของตัวเองตามความถนัด หรือสิ่งที่พวกเขาสนใจ นอกจากเราจะได้รู้ความเป็นตัวตนของผู้เรียนแต่ละคนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาทักษะการนำเสนอ สามารถนำไปปรับใช้สมัครงานในอนาคต

6. ประเมินผู้เรียน จากความเข้าใจผิด และข้อผิดพลาดของพวกเขา เมื่อไรที่ผู้เรียนทำผิดซ้ำ ๆ ซึ่งเกิดจากความเข้าใจผิดให้คุณครูผู้สอนลองยกตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับโจทย์ที่ผู้เรียนสับสนเพื่อให้พวกเขาเห็นภาพมากขึ้นแล้วลองให้พวกเขาใช้ความรู้เดิมมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหานั้น แล้วร่วมกันอภิปรายคำตอบร่วมกันในข้อผิดพลาด บางครั้งผู้เรียนอาจไม่เข้าใจบทเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหา ค่อนข้างยาก หรือไม่สามารถอธิบายเป็นรูปธรรมได้ เช่น โจทย์คณิตศาสตร์ที่มีความซับซ้อน เป็นต้น หากมีข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ นั้นหมายความว่าผู้เรียนอาจไม่เข้าใจเนื้อหาจริง ๆ หรืออาจเป็นที่การสอนของคุณครูสอน ครูผู้สอนควรปรับปรุงวิธีการสอน ไม่ควรจู้จี้หาเหตุผลว่าทำไมถึงทำผิด แต่ควรแนะนำเป็นการแก้ไข แนะนำให้ความเข้าใจจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

7. การประเมินผู้เรียนในรูปแบบโครงการ เป็นวิธีการที่ช่วยให้คุณครูผู้สอนตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ครูผู้สอนสอนมากน้อยแค่ไหน คือผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง ซึ่งการทำโครงการ หรือ Project Based Learning โดยที่ผู้เรียนสามารถสร้างโครงการได้หลากหลายรูปแบบตามความชอบและความถนัดของพวกเขา ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะหลายอย่าง เช่น การจัดระบบความคิด และการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน หรือถ้าเป็นการทำโครงการ เป็นกลุ่มร่วมกันผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะการสื่อสารได้อีกด้วย

การสร้างการประเมินผู้เรียนที่หลากหลาย และเหมาะสมจะเป็นตัวช่วยให้คุณครูผู้สอนพัฒนา และปรับแก้ไขในสิ่งที่ผู้เรียนมีปัญหาได้อย่างดี การประเมินที่กล่าวไปทั้งหมดเหล่านี้ช่วยให้คุณครูผู้สอนเข้าใจผู้เรียนรอบด้านและสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป

แม้ว่าระบบการประเมินผลการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ซึ่งมักมุ่งเน้นไปที่การสอบปลายภาคและการให้คะแนนเชิงปริมาณจะมีข้อดีในด้านความชัดเจนเชิงระบบและความง่ายในการบริหารจัดการ แต่เมื่อเราพิจารณาตามบริบทของโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทั้งจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจดิจิทัล และพลวัตทางสังคม พบว่าวิธีการประเมินดังกล่าวมีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ไม่สามารถสะท้อนความสามารถและศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้อย่างรอบด้านและเป็นองค์รวม ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด

และวิธีการประเมิน เพื่อพัฒนาระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพอันหลากหลาย และได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม การเรียนรู้ในยุคใหม่จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งมิติทางปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรม จริยธรรม

ความสามารถของผู้เรียนไม่ควรถูกวัดค่าด้วย “คะแนน” เพียงตัวเลขเดียว ระบบการประเมินจึงควรปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Learning-AfL) ซึ่งเป็นแนวทางที่เน้นการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างต่อเนื่องตลอดเส้นทางการเรียนรู้ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจสถานะปัจจุบันของการเรียนรู้ จุดแข็งที่ควรส่งเสริม และจุดอ่อนที่ต้องปรับปรุง ทำให้สามารถวางแผนและปรับกลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้เรียนได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ การประเมินควรขยายขอบเขตไปสู่การพิจารณาทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อาทิ การประเมินเชิงพฤติกรรม ทักษะทางอารมณ์และสังคม (Social-Emotional Learning: SEL) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปรับตัวและการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม การประเมินเหล่านี้จะช่วยให้เรามองเห็นผู้เรียนในมิติที่กว้างขึ้นและครบถ้วนยิ่งขึ้น

เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จำเป็นต้องมีการใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลายและยืดหยุ่นกว่าเดิม อาทิ การประเมินตนเอง (Self-Assessment) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดสะท้อน (Reflection) และสร้างวินัยในการเรียนรู้ด้วยตนเอง แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นการรวบรวมผลงานและพัฒนาการของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หรือโครงการแบบบูรณาการ (Integrated Projects) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้และทักษะจากหลายสาขาวิชา มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาจริงและแสดงออก ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ การประเมินเหล่านี้จะสามารถสะท้อนความสามารถของผู้เรียนในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอบข้อเขียนแบบจำกัด และที่สำคัญ คือ การมุ่งเน้นการประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning-AaL) ซึ่งเป็นแนวทางที่เน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในกระบวนการและความก้าวหน้าของตนเองอย่างจริงจังก่อนการประเมินตนเองและประเมินเพื่อน ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบ คิดสะท้อน และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองอย่างเป็นอิสระ ขณะที่ครูผู้สอน

มีหน้าที่สำคัญในการกระตุ้นสร้างความเข้าใจในกลยุทธ์การเรียนรู้และการประเมินที่หลากหลาย รวมถึงให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในการกำหนดเป้าหมายและการพัฒนาของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด การประเมินรูปแบบนี้จึงมีกลยุทธ์และเทคนิคที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน

กล่าวโดยสรุป ระบบการประเมินแบบดั้งเดิมที่เน้นการสอบปลายภาคและคะแนนเชิงปริมาณ แม้จะสะดวกต่อการจัดการ แต่กลับมีข้อจำกัดสำคัญ ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงและพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียน ส่งผลให้เกิดปัญหา เช่น ความเครียด การแข่งขันเกินจำเป็น การมองข้ามความแตกต่างระหว่างบุคคล และการลดทอนแรงจูงใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านภาระงานครูผู้สอน ความเข้าใจในการวัดผล

ที่ยังไม่ครอบคลุม และเครื่องมือที่ขาดคุณภาพ ซึ่งบั่นทอนการใช้การประเมินเป็นเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้อย่างแท้จริง ผลกระทบดังกล่าวทำให้คุณภาพการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้น แนวทางประเมินใหม่ควรมุ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการตัดสินผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว ไปสู่การประเมินเพื่อการเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประเมินตามสภาพจริง การประเมินองค์รวม การประเมินทางเลือก และการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พร้อมบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลย้อนกลับแบบเรียลไทม์ เพื่อให้การประเมินมีความยืดหยุ่น เที่ยงตรง และเป็นธรรม สอดคล้องกับพลวัตของโลกยุคดิจิทัลและความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคล

เอกสารอ้างอิง

- หยิดดา เลิศชนะเดชา. (2568). การใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์เพื่อการจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 12(1), 57–78.
- ทิตนา แหมมณี. (2558). การประเมินขณะรู้. *วารสารราชบัณฑิตยสภา*, 40(3), 155–174.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. (2552). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: แฮกส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- วารุณี ลัทธิโชคดี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบของ สมศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- สุทัศน์ เอกา. (2558). เปรียบเทียบ “การประเมิน” แบบเก่า และ แบบใหม่. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/iGlobalAcademy.EDU/posts/เปรียบเทียบ-การประเมิน-แบบเก่า-และ-แบบใหม่traditional-assessment-ta-i-am-referri/464141940401936/> 16 พฤษภาคม 2568.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2553). การวัดประเมินในชั้นเรียน: วิวัฒนาการและแนวคิดใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 2(3), 1–12.
- อักษร. (2568). 4 เป้าหมายสำคัญ ของการวัดและประเมินผลที่ดี. เข้าถึงได้จาก <https://www.aksorn.com/4goals> 16 พฤษภาคม 2568.
- _____. (2568). 7 วิธีที่ไม่ต้องใช้ข้อสอบก็ประเมินผู้เรียนได้. เข้าถึงได้จาก <https://www.aksorn.com/ac1-7ways-mative-assessment> 16 พฤษภาคม 2568.
- Black, P. J., & Wiliam, D. (1998). Assessment and classroom learning. *Assessment in Education: Principles, Policy and Practice*, 5(1), 7–74.
- Earl, L. (2003). *Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

- Murrell, P. (1987). *What Standardized Tests Do Not Measure*. Retrieved from <https://rethinkingschools.org/articles/what-standardized-tests-do-not-measure/>
- Sahera, A., Alib, J. A., Amani, D., & Najwand, F. (2022). Traditional versus authentic assessments in higher education. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 12(1), 283–291.
- Tyler, R. W. (1968). *Basic principle of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.

วารสารวิชาการ
หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร